

Ben ik van Brabantsch bloed?

Noord-Brabant is de naam van onze provincie. Dikwijls wordt dan de vraag gesteld: waarom heet onze provincie nu Noord-Brabant? Het antwoord luidt vaak dan dat heel België ooit Brabant was. Dat is niet het geval, maar nog steeds een groot gebied van België. Daar waar Antwerpen en Brussel liggen was vroeger ook Brabant.

Tot in de dertiende eeuw zou zelfs Leuven het hart van Brabant zijn. Daarna is die rol overgegaan naar Brussel. Het hartland ligt dus in België! Maar wat was hier dan?

Oorlog en lakens:

Tussen Boulogne-sur-Mer en Keulen lagen belangrijke heirbanen. Dit zijn wegen stammende uit de Romeinse tijd. Die wegen zijn nog tot in de Middeleeuwen in gebruik geweest. Door die verbindingen was dit gedeelte van de Lage landen al veel eerder tot bloei gekomen dan de Noordelijke Nederlanden. Dat is nu nog te zien aan de oude steden als Boulogne-sur-Mer, Brugge, Gent, Tongeren, Maastricht, Aken en Keulen. In de Middeleeuwen werden er in het huidige Vlaanderen lakens gemaakt. Dat was geweven wollen stof (dus niet echt beddengoed!). Daarvoor hadden de steden wol nodig. Die wol kwam van de schapen op de heide. Die heidevelden waren vooral aanwezig in de Kempen, vanwege de droge en zanderige bodem van de Kempen. Asten en omgeving was dus de verre periferie van Brussel en Antwerpen.

“Opeens” kwam men de rivieren tegen en de vijand “Gelre”. Dat was het huidige

Gelderland, maar ook de streek rondom Venlo. Het plaatsje Geldern was de toenmalige hoofdstad van Gelre.

Die rivieren waren ook nuttig voor Brabant omdat deze waterwegen ook handelsroutes waren. Om wille van de wol van de schapen op de heidevelden en een machtspositie te verkrijgen in het rivierengebied werden er verschillende stadjes opgericht in Brabant door Hendrik I van Brabant. Ze kregen dan vrijheidsrechten of stadsrechten. In ieder geval privileges waardoor die plaatsen groter werden dan de andere. Sommige daarvan zijn uitgegroeid tot echte steden (Eindhoven, Helmond en 's-Hertogenbosch), andere niet (Sint-Oedenrode, Oirschot, Hilvarenbeek). Dat dit grotere plaatsen waren zie je nog terug in de hoeveelheid oude gebouwen in die plaatsen. Dit waren dus geen dorpjes, maar grotere plaatsen waar handel gedreven werd.

Brugge (gelegen in Vlaanderen) groeide als eerste uit tot belangrijkste stad van de West-Europa. Later in de 15^e eeuw nam Antwerpen die rol over - mede door de verzanding van het Zwin. Antwerpen was een zeer florerende stad. In 1400 had Antwerpen 7000 inwoners en in 1560 al 100000 inwoners. Voor die tijd was dat veel. Toen kwamen de Spanjaarden roet in het eten gooien.

Allereerst begon er in Noord-Frankrijk (Steenvoorde) een opstand tegen de katholieken: de beeldenstorm. Het is overigens opmerkelijk dat die niet in het huidige Nederland begon, maar in het zuiden van Vlaanderen!

Philips II was daar niet echt blij mee. Hij stuurde daarop een leger onder leiding van de hertog van Alva naar de lage landen om het katholicisme af te dwingen. Later zijn enkele steden het verzet blijven plegen en de andere niet. Daardoor kreeg je de Unie van Utrecht en de Unie van Atrecht. Daar komt ongeveer de scheiding tussen noord en zuid vandaan.

In 1585 werd Antwerpen veroverd door de Spanjaarden. De Schelde werd geblokkeerd. De protestanten werden "verzocht" naar het noorden te gaan en de kooplieden hielden het wel voor gezien, omdat er geen handel kon worden gedreven. Daarop trokken zij naar het huidige Nederland en vooral naar Amsterdam. "De een zijn brood, de ander zijn dood" is het verhaal. Door de verovering van de Spanjaarden van Antwerpen werd Amsterdam een rijke handelsstad. Tot 1839 was het verboden om over de Schelde te varen en in 1863 werd de heffing afgekocht. U moet zich voorstellen dat bijna drie eeuwen er geen scheepvaart mogelijk was. Het is een hersenspinsel, maar waarschijnlijk heeft daardoor België (als het al een land was) nooit kolonies kunnen hebben.

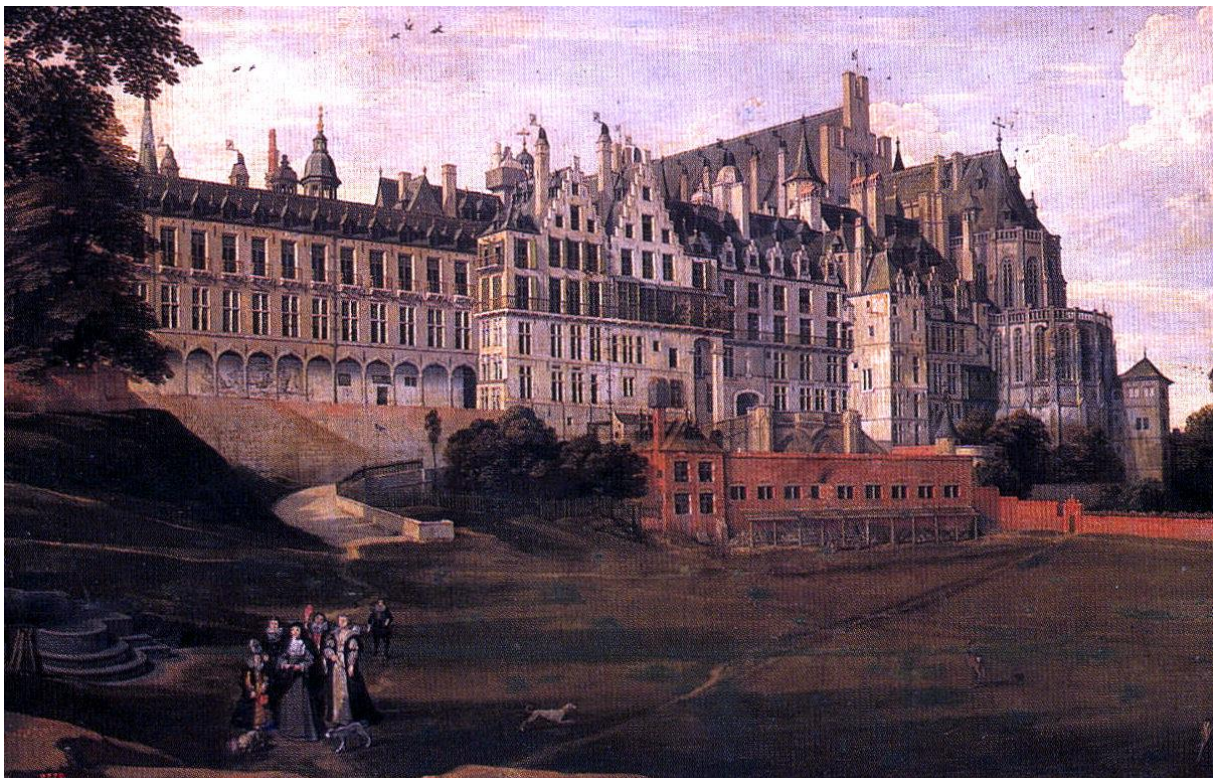
Willem van Oranje

Willem van Oranje was geboren in Dillenburg. Hij verkreeg toen het prinsbisdom "Orange" in Frankrijk en daarom heet hij Willem van Oranje. Willem van Oranje was door een deal met Karel V aan dit bisdom gekomen op 11-jarige leeftijd. Hij verwierf samen met Orange ook nog eens een paar belangrijke bezittingen en voorrechten in de Nederlanden, waar Karel V de baas was. Karel V stemde in, maar dan zou Willem van Oranje katholiek (en Frans vanwege het

standsverschil) opgevoed moeten worden. Hij vertrok toen naar het hof in Brussel. Brussel was toen de hoofdstad van Brabant met een immens paleis dat wellicht zijn weerga niet kende in Europa. Het was een soort Binnenhof, maar dan misschien wel twee keer zo groot en op een heuvel. Het viel echter van 3 op 4 februari 1731 ten prooi aan een verwoestende brand. Het verhaal gaat dat de landvoogdes van de Nederlanden in de slaapvertrekken van haar appartement overmand werd door slaap en daardoor was ze vergeten de kaarsen te doven. Ondanks dat de burgerwacht zeer vlug ter plaatse was werden zij in verwarring gebracht door de strikte naleving van het protocol: de toegang tot de vertrekken van de landvoogdes was verboden. Daarom was het niet mogelijk om het vuur direct te bestrijden. De volgende dag was het hele paleis in vlammen opgegaan.

Daarmee verdwenen ook allerlei schilderijen, geschriften, doeken, interieurs, beelden enzovoorts.

Figuur 1 Het verdriet van Brussel: op 3 februari 1731 vloog het paleis in brand

Terug naar de 16e eeuw. Vanaf zijn 18e woonde Willem van Oranje samen met zijn vrouw in Breda. Dat duurde tot 1567 toen hij vluchtte voor de Spanjaarden. Hij is later weer teruggekeerd in 1577. Willem van Oranje is per toeval terecht gekomen in Holland, omdat de Spanjaarden in Brabant zaten. Hij heeft altijd gevochten om terug te kunnen keren naar Breda of Brussel. Toevallig werd Willem van Oranje in Delft vermoord. Daardoor ligt de koninklijke graftombe in de Nieuwe kerk in Delft. Toch kun je de vraag stellen: Had hij zijn hart verloren aan Brabant omdat hij steeds bleef door strijden na de val van Antwerpen?

Verbod op het katholiek geloof:

Het kaf werd van het koren gescheiden in de Tachtigjarige oorlog. De katholieken kwamen vooral in het zuiden terecht, de protestanten in het noorden. De daadwerkelijke grens kwam niet overeen met die scheiding. Daar kunnen wij nog altijd de vruchten van plukken. In de Republiek waar het noordelijk deel van Brabant onder viel werd het katholicisme verboden en moesten de katholieken in Brabant (en Gelderland) andere uitwegen zoeken. De grote kerk kwam in handen van de -veel kleinere - protestantse gemeenschap. In de streek van Asten bouwden de katholieken kerkjes net aan de andere kant van de grens in Limburg. Wat hier parallel aan ligt is de populariteit van bedevaartsplaatsen als Kevelaer en Scherpenheuvel die veel belangrijker werden voor het katholieke geloof dan eigenlijk misschien wel de bedoeling was. Na een tijdje (in 1760) werd het katholicisme gedoogd en konden er schuurkerken in het dorp gebouwd worden. Die stond in Asten waar nu dat muurtje is naast de protestantse kerk. Dat duurde voort tot 1798 toen de Fransen de Nederlanden binnenvielen. De katholieken kregen de kerken terug. Zij hadden anderhalve eeuw hun geloof niet kunnen uitoefenen in hun eigen omgeving. In die tijd erna werden veel kerken gerenoveerd of werden er nieuwe grote neogotische kerken neergezet zoals in Asten.

Even verder in de tijd: Het verdriet van Leuven: 19 augustus 1914

Leuven was zoals gezegd de hoofdstad van Brabant tot de 13^e eeuw. In de Eerste Wereldoorlog vielen de Duitsers België binnen om zo Frankrijk aan te kunnen vallen, terwijl België neutraal was. België had een verouderd legermaterieel, net zoals Nederland in de Tweede Wereldoorlog. Er was dus niet veel verzet te verwachten. Toch lukte het ze om de Duitsers een paar werken te vertragen. De Duitsers raakten geïrriteerd. Bovendien waren er Franc-Tireurs: dat zijn burgers die de wapens oppakten in België: een soort variant van de terrorist.

Op 19 augustus 1914 trokken de Duitsers Leuven binnen. De eerste dagen bleef het rustig, maar na een week gebeurde er iets waardoor de bom barstte. Hoe dat precies is gegaan is niet duidelijk, maar waarschijnlijk zijn twee verschillende Duitse compagnieën in het schemerdonker op elkaar gaan schieten, denkend dat de tegenpartij uit Belgen bestond. De Duitse troepen waren ervan overtuigd dat Belgische *franc-tireurs* op hen hadden geschoten. Daarvoor moest de hele stad boeten.

Drie dagen lang heerste in Leuven een terreurbewind. Grote groepen burgers werden geëxecuteerd, huizen geplunderd en het hele oude centrum werd in brand gestoken. Meer dan 200 burgers werden omgebracht en nog eens honderden werden per trein naar een kamp in Münster gedeporteerd. Na drie dagen brand waren ruim 1100 panden verwoest.

Dat is niet het enige wat verwoest is, maar ook de Middeleeuwse Lakenhal, met daarin de beroemde Leuvense Bibliotheek. Bijna duizend handschriften, 800 incunabelen (de eerste voortbrengselen van de boekdrukkunst) en 300.000 boeken gingen in vlammen op. Deze verwoesting van cultuur maakt op velen meer indruk dan alle doden bij elkaar. Daar zaten dus ook documenten bij van ónze geschiedenis in Asten.

Er werd een campagne gestart voor een nieuwe bibliotheek in Leuven. Echter op 16 mei 1940 werd deze bibliotheek in brand gestoken door de Duitsers of de Engelsen. Alle 900.000 boeken gingen verloren.

Als Brabant maar wat naderbij was...

Al deze dingen die misschien los van elkaar lijken te staan maken dat Brabant geen goede visuele geschiedenis heeft. Brabant heeft geen paleis meer (alleen een titel van de koning van België), er zitten grote gaten in het archief en het economisch hart Antwerpen was bijna tot stilstand gekomen. De protestantse Brabanders zijn naar het noorden verhuisd en de katholieken in Brabant gebleven. Willem van Oranje heeft voor een groot deel van zijn leven in Brabant gewoond. Nog tal van verhalen zijn onduidelijk hoe ze met elkaar verbonden zijn. Wat is nu wel en wat is nu niet Brabants?

Tal van tegenslagen zijn er in de geschiedenis van Brabant geweest. Is het ongeluk dat Brabant al die eeuwen na Jan I misschien wel Brabants?

Door die scheiding tussen noord en zuid en het tastbare erfgoed kun je je eigen identiteit creëren. Noord-Brabant heeft zo het carnaval omarmt. Het "oorspronkelijke" carnaval was soberder dan nu. Er is een hele tijd over heen gegaan totdat carnaval weer kon. In de 18e eeuw tot aan praktisch de Tweede Wereldoorlog was carnaval verboden geweest, vooral in de dorpen (in 's-Hertogenbosch is sinds mensenheugenis carnaval). Het is toch een gekke gedachte dat carnaval drie eeuwen verbod heeft overleefd.

Zelfs Erasmus was een groot fan van Brabant. Hij beschreef het zo mooi: Hoe ouder, hoe zotter Brabander; Hoe ouder, hoe botter Hollander. Hij wilde net voor zijn dood niets liever in Basel dan terugkeren naar zijn geliefde Brabant. Op 18 juni 1536 schreef hij dat hij liever ergens anders zijn leven had willen eindigen: 'Als Brabant maar wat naderbij was!'.¹

Door dit verhaal is te zien dat de Brabantse geschiedenis nog niet altijd even helder is te vatten. Het zuiden van Brabant wordt vaak vergeten in het provinciehuis. Ook in België wordt niet altijd even goed gecommuniceerd wanneer ze iets hebben gevonden over ons, want het zijn toch maar *Hollanders*. Wat is eigenlijk onze

¹ Dit ondanks dat Erasmus nooit in onze regionen is geweest, alleen in het westelijk deel en 's-Hertogenbosch

identiteit en wat is onze historie? De Noord-Brabantse, de Oost-Brabantse of de Brabantse? Wat kunnen we ermee?

Verder lezen?:

- Verhalen van Brabant J.L.G. van Oudheusden & Jan Van Oudheusden (2011)
- Geschiedenis van Brabant Erik Aerts & Arnout Balis Co-auteur: Bruno Blondé & Arnoud-Jan Bijsterveld (2011)
- <http://www.coudenberg.com/nl/een-beetje-wetenschap/geschiedenis>
- <http://www.geschiedenis24.nl/andere-tijden/afleveringen/1999-2000/Het-verdriet-van-Leuven.html>